

Religia geto-dacilor

Religia geto-dacilor este, ca și a tracilor și a celorlalte popoare înconjurate, o religie politeistă cu divinități graduate după însemnatate și putere. Ea reflectă fidel structura social-politică a societății geto-dace a acestor vremuri. Zeul suprem, dar nu unic, pare să fi fost Zamolxe (Zamolxis, scris și Salmoxis, Zalmoxis) dar alături de el încă o multime de divinități își găsesc locul în închipuirea religioasă a daco-getilor. Divinitățile intruchipează și la daco-geti forțele neînțelese, dar temute ale naturii. Nu este cazul să discutăm acum tezele greșite sau exagerate ale unor istorici și filologi mai vechi asupra presupusului monoteism, pseudo-monoteism sau henoteism exclusivist al daco-getilor. Din cele ce relatează Strabon, reiese categoric caracterul politeist al religiei dacice, iar pasajul din Herodot la care se refereau susținătorii monoteismului dacic credem că a fost și rău tradus și greșit interpretat: “Înainte de a sosi la Istru, Darius supuse pe getii care cred în nemurire. Iată în ce chip socotesc ei că sunt nemuritori: ei nu cred că mor, ci sunt convinși că cel răposat merge la zeul Salmoxis. Unii din ei dau acestui zeu numele de Gebeleizis. La fiecare cinci ani, ei trimit câte unul dintre dansii, ales prin sorti ca să-l ducă la Salmoxis și îl înșarcinează cu toate câte le cer ei fiecare de la divinitate. Ei trimit un sol la Salmoxis în felul următor: un număr oarecare dintre dansii se pun în rând și ia fiecare câte trei sulite. Alții, luând pe cel sortit să fie trimis la Salmoxis de mâini și de picioare, îl ridică în sus și îl azvarla în vârful sulitelor. Dacă, în caderea lui, acesta este străpuns și moare, ei cred că zeul le este binevoitor, dacă însă cel aruncat în sulite nu moare, ei învinovătesc pe trimisul acela și spun că este om rău. După ce au aruncat vina asupra acestuia, ei trimit pe altul în locul lui. Înșarcinările se dau celui trimis pe când acesta e încă în viață.” “Tot tracii acestia (adică geto-dacii), când fulgera și tună, aruncând cu săgețile în sus, spre cer, amenință divinitatea (zeul), căci ei nu cred să existe o altă divinitate afară de a lor “ Ultima parte a frazei din urmă nu corespunde cu ceea ce voia să spună Herodot. Atât logic, cât și gramatical, ea trebuia înțeleasă și talmăcită astfel: “Tot tracii acestia, de asemenea, când tună și fulgeră, tragând săgețile spre cer, amenință zeul, căci ei cred că (cel care tună și fulgeră) nu este un alt zeu, decât zeul lor”. Reiese prin urmare, nu numai că Herodot nu afirmă în nici un fel unicitatea zeului Zamolxis (sau Gebeleizis) ci că acest Gebeleizis, zeu al tunetelor și fulgerelor, zeu uranian, este, alături de Zamolxe (zeu htonian și poate principala zeitățe getică) unul

din zeii daco-getilor. Nu e exclus inasa ca inca de pe vremea lui Herodot, dar sigur mai tarziu, aceste doua divinitati distincte odinioara sa se fi contopit in una singura, pastrand cele doua aspecte si cele doua nume.

Dacii, ca si tracii, erau un popor puternic stapanit de prejudecati religioase, firesti la acea etapa de dezvoltare, imprejurare pe care conducatorii lor o stiau foarte bine folosi in interesul dominatiei de clasa si a statului asupritor. Ei credeau intr-o rasplata pe lumea cealalta, unde ajung in tovarasia lui Zamolxe. Dupa Herodot si Strabon, aceasta credinta in viata cealalta le-o predicase insusi Zamolxe din care grecii facusera un om, si inca unul care invatase intelepciune ca rob al lui Pitagora.

Ca si tracii, dacii ridica sanctuare, fie rotunde, fie patruleter (aliniamente) pe varfuri de munti, pe terasele amenajate special ale acestora. Din cele rotunde, la traci, amintim vestitul sanctuar rotund din Tracia de care vorbeste Macrobius. La Gradistea Muncelului se gasesc doua sanctuare rotunde, alaturi de patru sanctuare patruleter. Sanctuare patruleter se afla si la Costesti, la Blidaru si la Piatra Rosie. Dupa multimea sanctuarelor de pe Dealul Gradistei, in preajma cetatii, constituind o adevarata incinta sacra, cu drept cuvnt putem concluda ca aici se afla centrul religios al societatii dacice din timpul lui Burebista si Decebal, Muntele sfant, Kogaionul getic, cu un rau, purtand acelasi nume, la poalele lui (poate actuala Valea Alba) de care vorbeste Strabon. Incinta sacra din centrul puterii geto-dace isi trage originea, fara indoiala, dintr-un loc de inchinare mai vechi tribal, dupa cum sanctuarele insesi, ca forma si conceptie, nu fac decat sa continue, in conditii superioare, desigur, stravechile sanctuare din epoca bronzului. Continua prefacere a sanctuarelor si inlocuirea materialului mai prost cu material mai bun al stalpilor si coloanelor e dovada cea mai buna despre vechimea relativa a acestei incinte sacre si de importanta pe care i-o acordau regii si sacerdotii daco-geti.

Din pacate, nici din autorii antichi si nici din resturile arheologice nu suntem prea mult lamuriti cu privire la ritul si practicile religioase ale daco-getilor. Singurul pasaj este acela din Herodot reprodus mai sus.

Sanctuarele rotunde si patruleter inca nu aduc o lamurire mai precisa. Despre unul din cele doua sanctuare rotunde de la Gradistea Muncelului stim sigur ca, prin asezarea stalpilor de piatra servea si ca un calendar al anului. Interiorul sanctuarului mare de piatra avea un cerc concentric format din stalpi grosi de lemn, imbracati in placi de teracota si cu 9-13 carlige de fier de care, probabil, se agatau ghirlande de flori, verdeata sau ofrande. Nu cunoastem mai de aproape rostul imprejmuirii centrale a acestui sanctuar, facuta tot din stalpi de lemn, in forma de potcoava, doar banuimi ca si acesti stalpi de lemn indeplineau acelasi rost. Aceeasi functiune trebuie sa fi avut

si aliniamentele patrulatere, temple deschise, pe suporturile de piatra rotunde pe care erau asezate fie stalpi de lemn, fie coloane de piatra de andezit ,cum e cazul la sanctuarul cel mare cu 60 de coloane de la Gradistea Muncelului. Si aici, coloanele vor fi servit drept loc pentru depunerea ofrandelor sau a altor obiecte de cult. Credem ca cele doua recipiente mari de piatra de andezit ale caror fragmente se afla acum in interiorul cetatii, fusesera destinate sa fie asezate tocmai pe fusul nu prea inalt al unor coloane din sanctuarul-aliniament de la Gradistea Muncelului. Fundul acestor recipiente corespunde aproximativ diametrului coloanelor de andezit. Unele din sanctuare, probabil cele rotunde, au servit si ca oracole, cum e cazul si la traci. Stim de la Suetoniu ca Octavius, tatl lui Augustus, a consultat in Tracia, intr-o padure sfanta, oracolul-templu al lui Bacchus asupra soartei copilului sau. Din Suetoniu reiese ca in aceste sanctuare, cu prilejul consultarii zeului, se faceau si libatiuni cu vin pe altare si ca din focul jertfelor se ridicau flacari pana la cer.

In legatura cu acest caracter de oracol al templelor dacice trebuie pusa si bizara informatie pe care ne-o impartaseste Herodot despre camera subterana pe care si-a construit-o Zamolxe(considerat de greci ca un om invatat) si in care el dispare pentru a reapare numai in al patrulea an. Herodot considera ca aceasta disparitie de trei ani si aparitia in al patrulea an ar fi avut rostul demonstrarii adevarului propovaduit de Zamolxe despre nemurire, ceea ce e fireste interpretarea naiva a istoricului grec. Aceeasi ascunzatoare e pomenita si de Strabon, iar consultarile pe care le are Zamolxe(recte: marele preot de totdeauna) cu regele si dregatorii- tot dupa Strabon – confirma acelasi caracter de oracol al templelor de pe Kogaion.

Dintre divinitatile geto-dacice (partial si tracice) se cunosc zeii Zamolxis, Gebeleizis(ambii avand nume curat getice), Bendis(Diana), Hestia-Vesta si zeul razboiului corespunzand grecului Ares si romanului Mars. Primul, Zamolxis, este zeul htonian reprezentand fertilitatea solului si stapanirea imparatiei mortilor. Pe cat se pare, Zamolxe a intrunit la traci si geto-daci si atributiile profetice ale lui Bacchus-Dionysos-Liber. Gebeleizis era, dupa cum s-a vazut din Herodot, zeul uranian al fulgerului, care sta, ca o divinitate suprema alaturi de Zamolxis si se confunda cu acesta de catre Herodot. Zeita Bendis identificata prin interpretatie romana cu Diana, se bucura, dupa cat se pare, de o mare cinste in societatea geto-dacica, ca zeita a padurilor, a lunii, a farmecelor, etc. Nu este intamplator ca imaginea acestei divinitati este redata de o sculptura autohtona gasita la Piatra Rosie, de un cap al zeitei Diana (Artemis) de factura elenistica descoperit la Costesti, si ca tot aceasta divinitate e reproducuta pe o placa de teracota, aflata in sanctuarul vechi patrulater de pe Dealul Gradistei, fiind imitata dupa

reversul unui denar republican, emis in anul 80 i.e.n. Rolul important pe care-l joaca femeile in intretinerea si stimularea sentimentului religios la cei antici si, deci, si in societatea geto-daca, nu a scapat nici atentiei lui Strabon. Dupa o informatie izolata din Suidas, getii au adorat si o divinitate feminina tot cu numele de Zamolxis. Existenta unui cult al soarelui si a unei divinitati solare este neindeoelnic. Spre aceasta ne trimit si reprezentarile cercului solar de pe vasele pictate de la Gradistea Muncelului, de pe vasul cu ornament figural din asezarea Tei-Bucuresti, pavajul de piatra in forma discului solar, cu raze, de langa sanctuarul mare rotund de pe Dealul Gradistei si carul solar (in miniatura), de fier si bronz, de la Piatra Rosie.

Ca animal sacru daco-getii aveau bourul sau zimbrul, pe care-l gasim ca punct central pe invelisul de fier al unui scut aflat la Piatra Rosie. Bourul era un animal raspandit in padurile Daciei si Traciei si se bucura ca si taurul, in general, de o speciala cinstire religioasa la daco-geti (dintr-un vechi simbol totemic?). O stire pastrata in Anthologia Palatina ne informeaza ca un corn de bour, imbracat in aur, luat din tezaurele dacice, a fost inchinat de Traian lui Zeus Casios de la ga Antiochia.

Organizarea religioasa din sanul societatii daco-gete a acestei perioade cunostea o anumita ierarhizare. In capul organizarii de cult se afla “marele preot”, personaj foarte important ce detinea locul al doilea dupa rege, bucurandu-se de o mare autoritate in societatea daca si la capul statului. Alaturi de el si sub el vor fi fost si sacerdoti mai mici, si unii si altii se recrutau fara indoiala din patura aristocratiei, fiind nu numai medici si vrajitori ci, mai ales marii preoti, consilieri politici ai regelui si, continuand traditia lui deceneu, carturari. Strabon aminteste si de o tagma de “calugari” (anahoreti) celibatari, vegetarieni si abstinenti.

Ritul de inmormantare ramane acelasi din epoca anterioara: incineratia cu sau fara tumuli, si, foarte rar, inhumatia. De observat faptul ca pana acum nu s-a gasit niciun mormant in zona cetatilor dacice din Muntii Orastiei. Incineratia poate avea loc fie cu ardere pe loc si asezarea cenusii si a resturilor intr-o urna, sau direct in groapa, fie cu arderea in alta parte- un rug anume destinat- si asezarea resturilor arderii in urna, intr-un simulacru de cosciug, sau tot direct intr-o groapa simpla, adancita, mai mult sau mai putin in pamant. Ospetele funebre erau – pare-se - mult practicate.

BIBLIOGRAFIE: Istoria Romaniei, Editura Academiei Republicii
Populare Romane - 1960